

Jurisprudența obligatorie pentru aplicarea Codului de procedură civilă

- deciziile Curții Constituționale
- hotărârile prealabile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție privind dezlegarea unor chestiuni de drept
- recursurile în interesul legii

Ediția a 5-a, actualizată la data de
3 ianuarie 2022

Editura
Stamangiu
2022

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 41 alin. (1) CPC 1865/art. 32 alin. (1) lit. a) și art. 56 alin. (1) CPC, respectiv a art. 136 din Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței, cu modificările și completările ulterioare/art. 180 din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență, angajatorul desființat în urma procedurilor de insolvență, finalizate cu radierea din registrele specifice, nu poate sta în judecată, neavând capacitate procesuală de folosință, iar fostul lichidator, chemat în judecată în nume propriu, nu are calitate procesuală pasivă.

Obligatorie, potrivit art. 517 alin. (4) CPC.

3. Incompatibilitate. Căi extraordinare de atac

CPC, art. 41 alin. (1)

În cazul în care judecătorul este investit să judece o cale extraordinară de atac de retractare împotriva unei decizii date tot într-o cale extraordinară de atac de retractare exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel sau recurs, nu sunt aplicabile prevederile art. 41 alin. (1) teza I CPC, dacă din circumstanțele particulare ale litigiului reiese în mod evident că acesta nu este pus în situația de a-și evalua, direct sau indirect, propria hotărâre.

În temeiul art. 41 alin. (1) CPC, judecătorul care a pronunțat decizia din apel este incompatibil absolut să soluționeze cererea de revizuire sau contestația în anulare exercitată împotriva deciziei date în recursul declarat împotriva deciziei sale din apel.

I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 24 din 19 octombrie 2020, M. Of. nr. 144 din 11 februarie 2021

I. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție

7. La data de 10 iunie 2020, Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție cu soluționarea recursului în interesul legii privind următoarea problemă de drept:

Interpretarea sintagmei „aceeași pricină”, care îl face pe judecător incompatibil în temeiul art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, în situația în care este investit să judece o cale extraordinară de atac (revizuire sau contestație în anulare) împotriva unei decizii date tot într-o cale extraordinară de atac exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel/recurs.

Dacă, în temeiul art. 41 alin. (1) raportat la art. 42 alin. (1) pct. 1 CPC, judecătorul care a pronunțat decizia din apel este incompatibil absolut să soluționeze cererea de revizuire/contestație în anulare, exercitată împotriva deciziei date în recursul declarat împotriva deciziei sale din apel.

8. Recursul în interesul legii a fost înregistrat la Înalta Curte de Casație și Justiție la 12 iunie 2020, formându-se dosarul nr. 1.373/1/2020.

II. Obiectul recursului în interesul legii

9. Din cuprinsul recursului în interesul legii, declarat, potrivit prevederilor art. 514 CPC, de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov, rezultă că instanțele de judecată nu au un punct de vedere unitar în ceea ce privește interpretarea și aplicarea prevederilor art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, respectiv a aceleiași norme legale coroborate cu art. 42 alin. (1) pct. 1 CPC, în ipoteza în care hotărârea atacată într-o contestație în anulare sau revizuire nu a fost pronunțată de către judecătorul care formulează cerere de abținere sau este recuzat în temeiul normelor legale indicate, dar prin care s-a soluționat o altă cale extraordinară de atac (contestație în anulare, revizuire, recurs) declarată împotriva unei hotărâri pronunțate de un complet din care a făcut parte acesta (în fond, apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire). Au fost avute în vedere toate situațiile de abținere, atât înainte, cât și după intrarea în vigoare a Legii nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative (*Legea nr. 310/2018*).

III. Prevederile legale supuse interpretării Înaltei Curți de Casație și Justiție

10. Înalta Curte de Casație și Justiție este chemată să interpreteze, în vederea aplicării unitare, următoarele prevederi legale: Codul de procedură civilă

Art. 41. „(1) Judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină în apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire și nici după trimiterea spre rejudecare, cu excepția cazului în care este chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs. (...)”.

IV. Examenul jurisprudențial

11. Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov a arătat că în activitatea Secției civile s-a constatat existența unei practici și a unor opinii neunitare cu privire la soluția ce se impune în judecarea unei cereri de abținere sau de recuzare formulate în

ipotezele anterior menționate. Totodată, față de numărul relativ mare al situațiilor în care un justițiabil formulează mai multe cereri de contestație în anulare sau revizuire succesiv, pornind de la una și aceeași hotărâre inițială, declarate „în cascadă” una împotriva alteia (respectiv toate, cu excepția primei, fiind îndreptate împotriva unor hotărâri intermediare pronunțate tot în astfel de căi extraordinare de atac), s-a observat existența riscului ca, pe baza unei interpretări greșite a normelor legale aplicabile în materie, să se creeze artificial situații de incompatibilitate cu privire la toți membrii secției în ceea ce privește soluționarea unor astfel de contestații în anulare sau revizuirii, din cauza abținerii sau recuzării tuturor judecătorilor care au soluționat litigiul de bază sau diverse contestații în anulare și revizuirii formulate succesiv ulterior.

12. La nivelul Secției de contencios administrativ și fiscal a Curții de Apel Brașov practica este unitară, în sensul respingerii unor astfel de cereri de abținere sau recuzare, considerându-se că art. 42 alin. (1) pct. 1 CPC nu este incident.

13. Autorul sesizării a avut în vedere și Decizia nr. 32 din 9 decembrie 2019 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, publicată în M. Of. nr. 148 din 25 februarie 2020 (*Decizia nr. 32 din 9 decembrie 2019*), prin care, admitându-se recursul în interesul legii, s-a decis că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 64 alin. (3) CPP, judecătorul care a participat la judecarea unei cauze nu poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale extraordinară de atac, în etapa admisibilității în principiu (contestație în anulare, revizuire și recurs în casație).

14. În esență, soluția adoptată de către instanța supremă se sprijină pe ideea că în etapa admiterii în principiu a unei contestații în anulare sau revizuirii se realizează o judecată, în accepțiunea art. 64 alin. (3) CPP, care nu distinge între calea de atac ordinară a apelului și căile extraordinare de atac. Prin această decizie nu s-a statuat cu privire la înțelesul noțiunii de „aceeași cauză” la care face referire art. 64 alin. (3) CPP și, în mod evident, față de obiectul sesizării, nici asupra noțiunii similare de „aceeași pricină” regăsită în prevederile art. 41 alin. (1) CPC.

15. De asemenea se remarcă faptul că ipoteza de lucru a fost aceea în care judecătorul investit cu soluționarea contestației în anulare/revizuirii pronunțase hotărârea atacată în mod direct pe această cale. Așa fiind, problema de drept asupra căreia a statuat instanța supremă prin decizia de mai sus este diferită de cea supusă atenției în prezent.

16. Verificând întreaga documentație înaintată de curțile de apel din țară la solicitarea președintelui Secției civile a Curții de Apel Brașov, autorul sesizării a constatat existența unor puncte de vedere diferite cu privire la problema de drept dedusă dezlegării.

17. Astfel, **într-o primă orientare jurisprudențială**, s-a apreciat că judecătorul care a pronunțat o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu este incompatibil și poate soluționa o contestație în anulare sau o revizuire îndreptată împotriva unei hotărâri pronunțate într-o altă cale extraordinară de atac (contestație în anulare, revizuire sau recurs) ce a avut ca obiect propria hotărâre (sau o hotărâre prin care a fost soluționată o altă cale extraordinară de atac, intermediară față de propria hotărâre).

18. Argumentele care stau la baza acestei opinii sunt următoarele:

a) întrucât contestația în anulare/revizuirea nu au ca obiect hotărârea pronunțată de judecătorul investit cu soluționarea acestora, nu suntem în prezența aceleiași pricini, în accepțiunea art. 41 alin. (1) CPC; sintagma „aceeași pricină” trebuie interpretată ca desemnând cauza/cererea introductivă de instanță în cadrul căreia are loc judecata, pronunțarea hotărârii și exercitarea căilor de atac ordinare și extraordinare împotriva acesteia;

b) art. 41 alin. (1) CPC are ca situație premisă pronunțarea de către judecătorul care se abține a unei încheieri interlocutorii sau a unei hotărâri prin care s-a soluționat cauza; situația în discuție se referă la alt context, respectiv la o verigă intermediară care excedează intenției legiuitorului de a elimina cazurile de incompatibilitate, astfel cum reiese din interpretarea art. 41 alin. (1) teza întâi CPC;

c) dacă legiuitorul ar fi dorit să existe incompatibilitate absolută și în cazul analizat, ar fi menționat expres aceasta, lucru pe care nu l-a făcut; cazurile de incompatibilitate absolută sunt expres reglementate și trebuie interpretate restrictiv, neputându-se extinde prin analogie;

d) scopul reglementării analizate, respectiv înlăturarea posibilității ca un judecător să-și reanalizeze propria hotărâre, este respectat și în situația respingerii cererii de abținere/recuzare în cazurile aflate în discuție, întrucât admiterea contestației în anulare sau a revizuirii nu presupune automat admiterea căii de atac extraordinare anterioare, soluționată prin hotărârea atacată, ci doar reanalizarea sa, cu menținerea posibilității de respingere, inclusiv pentru motive de inadmisibilitate;

e) în situațiile enunțate nu se poate reține *de plano* existența unui caz de incompatibilitate, acesta putând interveni doar în situația în care, pe parcursul soluționării căii extraordinare de atac, se ridică aspecte judecate anterior; nu este exclusă aplicarea prevederilor art. 42 alin. (1) pct. 1 CPC pentru situația în care analiza temeiurilor pe care petentul și-a întemeiat calea extraordinară de atac obligă judecătorul să facă trimiteri la propriile statuări inserate în decizia pronunțată anterior în apel/recurs;

f) procedura special aplicabilă în materia contestației în anulare și a revizuirii impune cu prioritate analizarea admisibilității acestor căi extraordinare de atac, adică a unor elemente distincte și mult îndepărtate față de cele soluționate prin hotărârea pronunțată de

către judecătorul investit în prezent cu o astfel de cale de atac. Pe cale de consecință, anterior declarării căii de atac în discuție ca fiind admisibilă, nu se poate realiza o rejudecare a precedentei căi extraordinare de atac (contestație în anulare, revizuire sau recurs) și, cu atât mai mult, a pricinii care a fost soluționată anterior de către judecătorul care se abține/este recuzat. Astfel, acesta are atât obligația, cât și posibilitatea concretă de a se abține doar de la rejudecarea contestației în anulare sau revizuirii îndreptate împotriva hotărârii prin care a soluționat pricina (sau a soluționat o altă cale extraordinară de atac).

19. **În sensul acestei opinii** au fost pronunțate următoarele hotărâri:

– Curtea de Apel Brașov: încheierile pronunțate de Secția de contencios administrativ și fiscal din 9 mai 2019, în dosarul nr. 270/64/2017, și din 29 iunie 2017, în dosarul nr. 326/64/2017;

– Curtea de Apel București: încheierea din 24 septembrie 2019 pronunțată de Secția a VI-a civilă, în dosarul nr. 3.405/2/2019; încheierea din 28 octombrie 2019 pronunțată de Secția a VII-a pentru cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, în dosarul nr. 4.894/2/2019;

– Curtea de Apel Cluj-Napoca: încheierea nr. 35/C din 15 februarie 2014 pronunțată de Judecătoria Șimleu Silvaniei; încheierea nr. 8.012/CC din 20 octombrie 2014 pronunțată de Judecătoria Bistrița;

– Curtea de Apel Constanța: încheierile pronunțate de Secția I civilă din 28 ianuarie 2020, în dosarul nr. 601/36/2019, și din 9 mai 2019, în dosarul nr. 152/36/2018;

– Curtea de Apel Craiova: încheierea din 9 septembrie 2019 pronunțată de Secția I civilă, în dosarul nr. 1.088/54/2019; încheierea din 11 iunie 2018 pronunțată de Tribunalul Gorj, Secția contencios administrativ și fiscal, în dosarul nr. 1.616/95/2018; încheierea din 29 octombrie 2019 pronunțată de Tribunalul Gorj, Secția contencios administrativ și fiscal, în dosarul nr. 2.681/95/2019;

– Curtea de Apel Galați: încheierea din 30 mai 2019 pronunțată de Curtea de Apel Galați, Secția conflicte de muncă și asigurări sociale, în dosarul nr. 491/44/2019;

– Curtea de Apel Timișoara: încheierile pronunțate de Secția litigii de muncă din 25 februarie 2020, în dosarul nr. 35/59/2020, și din 26 noiembrie 2018, în dosarul nr. 1.152/59/2018.

20. **Într-o a doua orientare jurisprudențială** au fost admise cererile de abținere/recuzare formulate în situații de același gen, apreciindu-se că judecătorul care a pronunțat o hotărâre prin care a soluționat cauza este incompatibil și nu poate participa la judecata unei contestații în anulare sau revizuirii îndreptate împotriva unei hotărâri pronunțate într-o altă cale extraordinară de atac ce, la rândul său, a avut ca obiect propria hotărâre, toate acestea fiind date în „aceeași pricină”, în sensul art. 41 alin. (1) CPC.

21. Parte dintre instanțele de judecată la care această opinie este majoritară au precizat că soluția se întemeiază pe art. 41 alin. (1) în forma inițială a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, cu modificările și completările ulterioare, iar ulterior modificărilor aduse prin Legea nr. 310/2018 trebuie să se țină seama de distincția impusă în partea finală a art. 41 CPC. S-a arătat că, drept urmare, forma actuală a textului impune completului investit cu soluționarea contestației în anulare/revizuirii stabilirea încadrării/neîncadrării în situația de excepție, caracterul absolut al incompatibilității fiind atenuat prin modificările aduse Codului de procedură civilă prin Legea nr. 310/2018. Astfel, nu este incompatibil în ipotezele aflate în discuție judecătorul care este chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs.

22. În motivarea acestei opinii s-au reținut, în esență, următoarele:

a) dispozițiile art. 41 și 42 CPC nu introduc vreo distincție în privința obiectului căii de atac, respectiv dacă acesta este reprezentat de însăși hotărârea pronunțată de către judecătorul respectiv sau o hotărâre pronunțată într-o altă cale de atac declarată împotriva acesteia;

b) prin admiterea cererii ce abținere/recuzare se asigură respectarea aparenței de imparțialitate a judecătorului, fiind necesar să nu fie afectată încrederea publică și să fie respectate garanțiile dreptului la un proces echitabil, conferite de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*Convenția*);

c) scopul legii este de a nu i se permite judecătorului să își controleze propria soluție și de a fi exclus de la judecată judecătorul a cărui hotărâre ar putea fi, direct sau indirect, afectată ca urmare a admiterii căii de atac extraordinare exercitate de parte;

d) nu prezintă relevanță aspectul dedus judecății în calea de atac extraordinară și nici împrejurarea că aceasta nu privește direct hotărârea din apel/recurs, de vreme ce, în urma admiterii acesteia, s-ar anula/schimba hotărârea prin care s-a soluționat calea de atac extraordinară exercitată împotriva hotărârii din apel/recurs;

e) sintagma „aceeași pricină” vizează întregul proces, până la epuizarea căilor de atac, inclusiv a celor extraordinare, chiar dacă acestea privesc hotărâri pronunțate de alți judecători, câtă vreme tind, în final, la retractarea deciziei pronunțate de către judecătorul investit cu o contestație în anulare/revizuire.

23. În sensul acestei opinii au fost pronunțate următoarele hotărâri:

- Curtea de Apel Brașov: încheierile pronunțate de Secția civilă din 4 noiembrie 2019, în dosarul nr. 488/64/2019, și din 16 ianuarie 2020, în dosarul nr. 661/64/2019;
- Curtea de Apel București: încheierea din 7 februarie 2020 pronunțată de Secția a VII-a pentru cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, în dosarul nr. 70/2/2020/a1 al Curții de Apel București;
- Curtea de Apel Cluj-Napoca: încheierea din 8 noiembrie 2016 pronunțată de Secția I civilă, în dosarul nr. 919/33/2016;
- Curtea de Apel Constanța: încheierea din 15 octombrie 2019 pronunțată de Secția I civilă, în dosarul nr. 396/36/2019;
- Curtea de Apel Craiova: încheierile pronunțate de Secția I civilă din 30 august 2019, în dosarul nr. 937/54/2019; din 19 decembrie 2019, în dosarul nr. 3.383/63/2019; din 17 septembrie 2019, în dosarul nr. 1.140/54/2019;
- Curtea de Apel Galați, încheierea din 8 octombrie 2019 pronunțată de Secția conflicte de muncă și asigurări sociale, în dosarul nr. 627/44/2019;
- Curtea de Apel Oradea: încheierea din 26 ianuarie 2019 pronunțată de Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, în dosarul nr. 4.391/111/2016/a1*-A;
- Curtea de Apel Ploiești: încheierea din data de 14 septembrie 2017 pronunțată de Tribunalul Buzău, Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, în dosarul nr. 2.539/114/2017;
- Curtea de Apel Suceava: încheierile pronunțate de Secția I civilă a Curții din 19 martie 2019, în dosarul nr. 192/39/2019/a2, din 30 mai 2019, în dosarul nr. 326/39/2019/a1, din 7 octombrie 2019, în dosarul nr. 694/39/2019/a1, din 11 decembrie 2019, în dosarul nr. 883/39/2019/a1, din 11 decembrie 2019, în dosarul nr. 882/39/2019/a1, din 11 decembrie 2019, în dosarul nr. 881/39/2019/a1.

24. În concluzie, întrucât există practică neunitară cu privire la interpretarea dispozițiilor art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, independent sau coroborat cu art. 42 alin. (1) pct. 1 CPC, s-a considerat necesară sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru promovarea unui recurs în interesul legii asupra acestei probleme de drept.

V. Jurisprudența Curții Constituționale

25. În urma verificărilor efectuate, se constată că instanța de contencios constituțional nu s-a pronunțat asupra constituționalității dispozițiilor art. 41 alin. (1) CPC.

VI. Opinia procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

26. Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat ca fiind în spiritul legii a doua orientare jurisprudențială.

27. În argumentarea punctului său de vedere a arătat că actualul Cod de procedură civilă reglementează cazurile de incompatibilitate a judecătorului în acord cu principiile stabilite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și în aplicarea principiului reglementat în art. 6 al Codului, urmărindu-se asigurarea aparenței de imparțialitate în legătură cu judecătorul care soluționează cauza.

28. Prin indicarea cazurilor de incompatibilitate în art. 41 și 42 CPC s-a urmărit evitarea tuturor situațiilor în care există elemente care nasc în mod întemeiat îndoieli cu privire la imparțialitatea instanței. Însă doar art. 41 CPC reglementează cazuri de incompatibilitate absolută, nu și art. 42, ceea ce rezultă din regimul juridic diferit stabilit pentru cazurile de incompatibilitate indicate în art. 41 față de cele indicate în art. 42 CPC.

29. Extinderea cazurilor de incompatibilitate, față de reglementarea anterioară cuprinsă în art. 24 alin. (1) CPC 1865, a generat însă probleme teoretice, dar și practice, în special administrative, privind compunerea completurilor de judecată, determinând în practică o incidență mai mare a cazurilor de incompatibilitate, ceea ce a condus la necesitatea unor clarificări cu privire la înțelesul sintagmei „aceeași pricină” din perspectiva noii reglementări.

30. Aceste clarificări au survenit în practica judiciară cu ocazia soluționării unor cereri de abținere întemeiate pe prevederile art. 41 CPC, fiind avute în vedere scopul legii și finalitatea reglementării.

31. În situația vizată de sesizare, ca și în cazul tipic în care judecătorul este investit cu o cale extraordinară de atac îndreptată direct împotriva propriei hotărâri, este interzis judecătorului care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre într-o cauză să exercite controlul judiciar ordinar sau extraordinar al hotărârii date, întrucât un judecător nu poate fi investit decât o singură dată cu judecata aceleiași pricini.

32. Pentru a se putea reține acest motiv de incompatibilitate este imperios necesar ca judecătorul să fi pronunțat o hotărâre în fond, prin care fie a tranșat fondul dreptului litigios, fie a judecat în temeiul unei excepții de procedură sau de fond cu efect peremptoriu (nelegala compunere a instanței, lipsa calității procesuale, perimarea, prescripția dreptului la acțiune, autoritatea lucrului judecat, tardivitatea exercitării apelului etc.).

33. Prin urmare, nu există incompatibilitate în caz de soluționare a unui recurs în aceeași pricină dacă judecătorul nu s-a pronunțat anterior asupra fondului. Tot astfel, nu devine incompatibil judecătorul care dă încheieri preparatorii, care nu prejudică fondul cauzei și nici acela care se pronunță prin încheieri de admitere a unor excepții procesuale dilatorii, prin care se tinde la amânarea judecării sau refacerea unor acte.

34. Este însă incompatibil judecătorul care a pronunțat o încheiere prin care a tranșat unele aspecte ale litigiului dintre părți, cum ar fi încheierea de admitere în principiu pronunțată într-un litigiu de partaj, care prejudică fondul cauzei.

35. În egală măsură, și în situația în care, de pildă, un judecător a pronunțat o hotărâre în primă instanță, ce a fost ulterior schimbată în calea de atac a apelului, iar între timp judecătorul avansează la instanța superioară și îi este repartizată spre soluționare cererea de revizuire formulată împotriva deciziei pronunțate în apel, se verifică situația de incompatibilitate prevăzută de art. 41 alin. (1) CPC, întrucât există aceleași rațiuni pentru care a fost instituită incompatibilitatea în cazul analizat, și anume aceea de a interzice judecătorului să își controleze propria hotărâre, chiar și mediat, caz în care procesul ar fi lipsit de garanția efectuării unui control judiciar obiectiv.

36. Completarea operată la textul preexistent prin art. I pct. 2 din Legea nr. 310/2018 a urmărit restrângerea – de o manieră explicită – a sferei de aplicare a incompatibilității judecătorului, prin introducerea unei noi condiții restrictive: judecătorul nu devine incompatibil dacă este chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs.

37. Însă această completare vizează numai al doilea caz de incompatibilitate prevăzut la art. 41 alin. (1) CPC, adică cel referitor la trimiterea spre rejudecare. Nu este avută în vedere prima ipoteză, respectiv cea a judecării în calea de atac, aceasta rămânând fără circumstanțieri și limitări.

38. În susținerea acestui punct de vedere, procurorul general a invocat și Decizia nr. 32 din 9 decembrie 2019 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, dată în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 64 alin. (3) CPP.

39. În ceea ce privește înțelesul sintagmei „aceeași pricină” menționate de art. 41 alin. (1) CPC, s-a apreciat că acesta nu poate fi altul decât cauza în sine în întregul ei, și nu o anumită fază procesuală, cum ar fi judecata în fond, în apel/recurs, în contestație în anulare sau în revizuire, prin această sintagmă înțelegându-se, totodată, același dosar nu ca număr de înregistrare, ci ca litigiu care privește aceleași părți, având același obiect și aceeași cauză juridică, indiferent de calea de atac în care se află părțile, respectiv cale ordinară sau extraordinară de atac.

40. În concluzie, în aplicarea și interpretarea art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, judecătorul investit să judece o cale extraordinară de atac (revizuire sau contestație în anulare) împotriva unei decizii date tot într-o cale extraordinară de atac exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel/recurs este incompatibil absolut.

VII. Opinia specialiștilor

41. Președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție a solicitat, în temeiul dispozițiilor art. 516 alin. (6) CPC, opinia specialiștilor de la Facultățile de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Universității din Craiova și Universității de Vest din Timișoara.

42. Specialiștii de la **Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara** (prof. dr. Claudia Roșu, lect. univ. dr. Florina Popa, lect. univ. dr. Alin Speriusi-Vlad, asist. univ. dr. Cătălin Lungănașu), constatând că sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate a sesizării, prevăzute de art. 514-515 CPC, au apreciat ca fiind corectă cea de-a doua orientare jurisprudențială, potrivit căreia judecătorul care a pronunțat o hotărâre prin care a soluționat cauza este incompatibil și nu poate participa la judecata unei contestații în anulare sau revizuirii îndreptate împotriva unei hotărâri pronunțate într-o altă cale extraordinară de atac.

43. În argumentarea acestui punct de vedere s-a arătat că sintagma „aceeași pricină” nu poate fi înțeleasă în sensul că soluționarea căilor extraordinare de atac reprezintă un alt proces, chiar dacă este vorba despre o altă etapă procesuală. Cererea introductivă de instanță poate să parcurgă etapa căilor extraordinare de atac sau nu, însă aceasta nu poate duce la concluzia că ar fi un proces distinct de cel de la prima instanță sesizată.

44. Scopul instituirii art. 41 alin. (1) CPC este de a nu i se permite judecătorului să își controleze propria soluție și de a fi exclus de la judecată judecătorul a cărui hotărâre ar putea fi, direct sau indirect, afectată ca urmare a admiterii căii de atac extraordinare exercitate de parte.

45. Extinderea cazului de incompatibilitate și la căile extraordinare de retractare, contestația în anulare și revizuirea, reprezintă un progres legislativ și urmărește împiedicarea judecătorului de a-și controla propria hotărâre. Opțiunea legiuitorului de a reglementa incompatibilitatea în această manieră reprezintă o garanție pentru una dintre componentele esențiale ale dreptului la un proces echitabil, respectiv imparțialitatea judecătorului în realizarea actului de justiție. În căile de atac de retractare, greșelile involuntare

săvârșite de judecător au strânsă legătură cu cele statuate în apel sau recurs, deoarece, în absența acestora, practic nici nu s-ar putea promova contestația în anulare sau revizuirea.

46. Totodată, s-a arătat că modificările aduse art. 41 alin. (1) CPC prin Legea nr. 310/2018 nu ar trebui aplicate literal, ci ar trebui să fie interpretate în sensul că, după trimiterea cauzei spre rejudecare, judecătorul va deveni incompatibil ori de câte ori va trebui să se pronunțe asupra aceluiași chestiuni pe care, într-un ciclu procesual anterior, tot el le-a soluționat. Doar o astfel de interpretare este de natură să asigure finalitatea instituției incompatibilității, respectiv să asigure respectarea dreptului justițiabililor la un proces echitabil.

47. Un argument în plus în susținerea acestei orientări jurisprudențiale poate fi identificat și în dispozițiile art. 634 alin. (1), art. 25 alin. (2) și art. 192 alin. (2) CPC. Coroborând aceste prevederi legale – deși par a reglementa aspecte diferite –, se poate ajunge la concluzia că procesul civil în faza de judecată începe prin formularea cererii de chemare în judecată și se sfârșește doar în momentul în care hotărârea judecătorească devine definitivă, putând chiar să continue și ulterior acestui moment, prin exercitarea unei căi de atac extraordinare împotriva hotărârii definitive. Altfel spus, până ce nu sunt epuizate toate căile de atac, indiferent care este parcursul cauzei civile – adică și atunci când dosarul este trimis spre rejudecare –, cauza civilă este aceeași și nu se poate aprecia că am fi în prezența unui alt litigiu distinct. Pe cale de consecință, noțiunea „aceeași pricină” la care face referire art. 41 alin. (1) CPC trebuie privită în același sens (care nici măcar nu reprezintă o interpretare extensivă), respectiv că legiuitorul se referă la o cauză civilă care încă nu a epuizat faza de judecată, indiferent de stadiul procesual concret (primă instanță, căi de atac ordinare sau extraordinare ori rejudecare etc.).

48. Specialiștii **Facultății de Drept din cadrul Universității din Craiova** au comunicat opinia potrivit căreia sintagma „aceeași pricină” din cuprinsul art. 41 alin. (1) CPC vizează procesul în întregul său, respectiv judecata în primă instanță și judecata în căile de atac, inclusiv în căile extraordinare de atac de retractare. Sintagma „aceeași pricină” se circumscrie situației în care calea de atac de retractare nu are ca obiect (direct, nemediat) hotărârea pronunțată de judecătorul investit cu soluționarea acesteia, ci este îndreptată împotriva unei decizii pronunțate de alți judecători într-o cale de atac extraordinară exercitată împotriva hotărârii pronunțate de judecătorul respectiv; cu alte cuvinte, cazul de incompatibilitate prevăzut de art. 41 alin. (1) CPC este incident și în ipoteza în care calea de atac extraordinară de retractare judecată de judecătorul a cărui incompatibilitate este în discuție are ca obiect o decizie pronunțată de alți judecători, dacă prin aceasta din urmă s-a soluționat o cale de atac extraordinară exercitată împotriva unei hotărâri pronunțate de un complet din care a făcut parte respectivul judecător.

49. În susținerea acestei opinii au argumentat că, în determinarea sferei sintagmei „aceeași pricină”, trebuie avut în vedere faptul că procesul civil durează până la epuizarea tuturor căilor de atac exercitate de părți, inclusiv a căilor extraordinare de retractare; toate căile de atac, inclusiv cele de retractare, sunt subsumate noțiunii de acțiune civilă, așa cum este aceasta definită în art. 29 CPC; nu există niciun argument de text pentru a exclude din sfera sintagmei „aceeași pricină” căile de atac de retractare îndreptate împotriva unor căi extraordinare de atac.

50. Cu privire la incompatibilitatea judecătorului care a pronunțat decizia din apel de a soluționa cererea de revizuire/contestație în anulare exercitată împotriva deciziei date în recursul declarat împotriva deciziei sale din apel au apreciat că, în acest caz, judecătorul este incompatibil absolut, în temeiul art. 41 alin. (1) CPC.

51. Argumentele sunt deduse din interpretarea literală a textului art. 41 alin. (1) CPC, din regula de interpretare logică *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*, precum și din principiul *ubi eadem est ratio, eadem solutio esse debet*.

52. Soluția se impune pentru identitate de rațiune față de situația în care judecătorul ar fi chemat să soluționeze calea de atac de retractare exercitată direct împotriva hotărârii prin care a soluționat cauza. Rațiunea este aceea a asigurării unei imparțialități complete, prin evitarea situației în care un judecător este chemat să își cenzureze, fie și indirect, propria hotărâre. Fiind incident cazul de incompatibilitate absolută reglementat de art. 41 alin. (1) CPC, fără diferențieri după cum judecătorul este chemat să reanalizeze aspecte cuprinse în propria hotărâre, pronunțată în apel sau în recurs, este exclusă aplicarea prevederilor art. 42 alin. (1) pct. 1 CPC.

53. În fine, nu poate fi primit argumentul expus în sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție cu recursul în interesul legii, potrivit căruia caracterul absolut al incompatibilității ar fi atenuat de modificarea adusă art. 41 alin. (1) CPC prin Legea nr. 310/2018 și că în ipoteza în discuție judecătorul nu ar fi incompatibil dacă ar fi chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs. Prin Legea nr. 310/2018 a fost completat textul de lege menționat, adăugându-se o excepție de la situația de incompatibilitate, respectiv în cazul în care judecătorul este chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs. Nuanțarea (și excepția de la incompatibilitate) vizează însă numai ipoteza trimiterii spre rejudecare, și nicidecum situația de incompatibilitate vizând judecarea aceleiași pricini în apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire.

VIII. Opinia judecătorilor-raportori

54. Constatând că recursul în interesul legii promovat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov este admisibil, judecătorii-raportori au apreciat că sintagma „aceeași pricină” din cuprinsul art. 41 alin. (1) teza întâi CPC semnifică procesul civil în care nu s-a epuizat faza de judecată, indiferent de stadiul procesual concret, și în situația în care judecătorul este investit să judece o cale extraordinară de atac de retractare împotriva unei decizii date tot într-o cale extraordinară de atac de retractare exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel sau recurs. De asemenea au concluzionat că, în temeiul art. 41 alin. (1) CPC, judecătorul care a pronunțat decizia din apel este, ca regulă, incompatibil absolut să soluționeze cererea de revizuire sau contestația în anulare exercitată împotriva deciziei date în recursul declarat împotriva deciziei sale din apel.

IX. Înalta Curte de Casație și Justiție

55. Examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorii-raportori și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

IX.1. Asupra admisibilității recursului în interesul legii

Regularitatea investirii:

56. Conform art. 514 CPC, „*pentru a se asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, colegiile de conducere ale curților de apel, precum și Avocatul Poporului au îndatorirea să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra problemelor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești*”.

57. În cauză, declanșarea mecanismului de unificare a jurisprudenței, prin intermediul recursului în interesul legii, a fost realizată de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov, entitate care are calitate procesuală, în baza textului legal mai sus enunțat.

Admisibilitatea recursului în interesul legii:

58. Conform art. 515 CPC, „*recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează cererii*”.

59. Din cuprinsul acestei norme legale rezultă cele patru condiții ce trebuie îndeplinite cumulativ pentru ca recursul în interesul legii să fie admisibil, respectiv: sesizarea să aibă ca obiect o problemă de drept; această problemă de drept să fi fost dezlegată diferit de instanțele judecătorești; dovada soluționării diferite să se facă prin hotărâri judecătorești definitive; hotărârile judecătorești să fie anexate cererii.

Sesizarea trebuie să aibă ca obiect o problemă de drept.

60. Problema de drept supusă dezbaterii pe calea recursului în interesul legii trebuie să fie una reală, legată de posibilitatea de a interpreta diferit un text de lege.

61. Din această perspectivă, potrivit actului de sesizare, prima întrebare vizează interpretarea art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, în sensul stabilirii circumstanțelor în care ar fi incompatibil absolut judecătorul investit să judece o cale extraordinară de atac (revizuire sau contestație în anulare) împotriva unei decizii date într-o cale extraordinară de atac exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel/recurs. Instanța de trimitere consideră că dezlegarea acestei probleme de drept ar ține de interpretarea sintagmei „aceeași pricină”, din cadrul normei juridice menționate anterior.

62. Cea de-a doua întrebare privește interpretarea dispozițiilor art. 41 alin. (1) raportat la art. 42 alin. (1) pct. 1 CPC, respectiv dacă judecătorul care a pronunțat decizia din apel este incompatibil absolut să soluționeze cererea de revizuire/contestație în anulare exercitată împotriva deciziei date în recursul exercitat împotriva deciziei sale din apel.

63. Astfel cum rezultă din expunerea problemei de drept, ambele întrebări au ca premisă aplicarea art. 41 alin. (1) CPC, în sensul de a se stabili regimul juridic al incompatibilității în situația judecătorului investit cu soluționarea unei căi extraordinare de atac de retractare exercitate împotriva unei hotărâri date, în primul caz, într-o cale extraordinară de atac exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel/recurs, iar în al doilea caz, în calea de atac a recursului exercitat împotriva hotărârii sale din apel.

64. În acest context se impune precizarea că noul Cod de procedură civilă reglementează în cuprinsul art. 41 și 42 cazurile de incompatibilitate a judecătorului, în acord cu principiile stabilite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și în aplicarea principiului reglementat în art. 6 CPC, urmărindu-se asigurarea imparțialității obiective (imparțialitatea așa cum este văzută de un observator obiectiv) și evitarea tuturor situațiilor în care există elemente care nasc, în mod întemeiat, îndoieli cu privire la imparțialitatea instanței.

65. Art. 41 CPC reglementează trei cazuri de incompatibilitate absolută, consacrand în mod expres incompatibilitatea judecătorului nu numai în situația pronunțării unei hotărâri judecătorești prin care instanța se dezinvestește, ci și atunci când a pronunțat o

încheiere interlocutorie, care lasă să se întrevadă rezultatul final al procesului în privința problemei soluționate prin încheiere, și participă la judecata cauzei în căile de atac.

66. Normele care reglementează incompatibilitatea absolută sunt de ordine publică și, întrucât conțin o restricție de drepturi, sunt de strictă interpretare și aplicare, astfel încât cazurile de incompatibilitate absolută nu pot fi extinse prin analogie și la alte situații. Totodată, dat fiind caracterul de ordine publică al normelor care reglementează incompatibilitatea absolută, încălcarea acestora atrage nulitatea absolută a hotărârilor judecătorești (art. 45 CPC).

67. Spre deosebire de incompatibilitatea prevăzută de art. 41, care poate fi invocată în orice stare a pricinii, cazurile prevăzute de art. 42 CPC sunt cazuri de incompatibilitate relativă, care pot fi invocate prin cererea de recuzare numai înainte de începerea oricărei dezbateri, respectiv de îndată ce îi sunt cunoscute, în cazul în care motivele de incompatibilitate s-au ivit ori au fost cunoscute de parte doar după începerea dezbaterilor.

68. Reținând, așadar, că cele două întrebări vizează doar dispozițiile art. 41 alin. (1) CPC, care reglementează cazurile de incompatibilitate absolută, se impune reformularea celei de-a doua întrebări, în sensul că existența cazului de incompatibilitate absolută a judecătorului care a pronunțat decizia din apel de a participa la judecata cererii de revizuire/contestație în anulare declarate împotriva deciziei date în recursul exercitat împotriva deciziei sale din apel urmează a fi clarificată și a primi dezlegările necesare numai din perspectiva dispozițiilor art. 41 alin. (1) CPC.

69. Este de observat suplimentar că în cadrul primei întrebări se menționează situația judecătorului investit să judece o cale extraordinară de atac de retractare (revizuire sau contestație în anulare) împotriva unei decizii date într-o cale extraordinară de atac exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel/recurs, iar în cadrul celei de-a doua întrebări se menționează situația judecătorului investit să judece o cale extraordinară de atac de retractare (revizuire sau contestație în anulare) împotriva unei decizii date în recursul exercitat împotriva deciziei sale din apel.

70. Ținând cont că potrivit Codului de procedură civilă recursul este inclus în cadrul căilor de atac extraordinare, alături de revizuire și contestația în anulare, ultimele două fiind căi de atac de retractare, în timp ce recursul este cale de atac de reformare, iar cea de-a doua întrebare privește în mod expres situația căilor de atac de retractare exercitate împotriva unei decizii date în recursul exercitat împotriva hotărârii din apel, urmează ca obiectul primei întrebări să se limiteze la situația judecătorului investit să judece o cale extraordinară de atac de retractare (revizuire sau contestație în anulare) împotriva unei decizii date tot într-o cale extraordinară de atac de retractare exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel/recurs.

71. În consecință, obiectul sesizării, astfel cum a fost reformulat, îl reprezintă o problemă de drept generată de interpretarea diferită pe care instanțele au dat-o dispozițiilor art. 41 alin. (1) CPC.

Problema de drept care face obiectul sesizării a fost dezlegată diferit de instanțele judecătorești.

72. Din cuprinsul hotărârilor definitive anexate actului de sesizare se poate reține interpretarea diferită a textului de lege ce formează obiectul sesizării, cu consecința pronunțării unor hotărâri diferite asupra aceleiași probleme de drept.

73. În concret, s-au conturat două orientări jurisprudențiale diferite, astfel cum sunt expuse la pct. IV din prezenta decizie, cu precizările ce vor fi expuse în cadrul paragrafelor ce privesc soluția pe fond, care justifică necesitatea pronunțării unei decizii menite să asigure o jurisprudență unitară.

Dovada soluționării diferite să se facă prin hotărâri judecătorești definitive.

74. Actul de sesizare este însoțit de încheieri date fără cale de atac, potrivit art. 53 alin. (2) CPC, relevante pentru problema de drept dedusă judecării.

75. Deși încheierile anexate sunt, conform art. 235 CPC, încheieri premergătoare, totuși ele nu sunt supuse niciunei căi de atac [art. 53 alin. (2) CPC], întrucât prin intermediul lor se dispun măsuri care privesc nu atât interesul părților, cât mai degrabă buna desfășurare a activității judiciare.

76. Prin urmare, este îndeplinită cerința formală prevăzută de art. 515 CPC cu privire la existența hotărârilor judecătorești definitive, având în vedere că, potrivit art. 634 alin. (1) pct. 1 și 6 CPC, sunt hotărâri definitive hotărârile care nu sunt supuse apelului și nici recursului, precum și alte hotărâri care, potrivit legii, nu mai pot fi atacate.

Hotărârile judecătorești trebuie să fie anexate cererii.

77. Anexele care însoțesc actul de sesizare fac dovada îndeplinirii acestei condiții.

IX.2. Asupra fondului recursului în interesul legii

78. În ceea ce privește prima problemă de drept care a fost soluționată neunitar de instanțele judecătorești, aceasta vizează, așa cum s-a reținut mai sus, interpretarea art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, în sensul stabilirii circumstanțelor în care ar fi incompatibil absolut judecătorul investit să judece o cale extraordinară de atac de retractare (revizuire sau contestație în anulare) împotriva unei decizii date tot într-o cale extraordinară de atac de retractare exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel/recurs. Instanța

de trimitere consideră că dezlegarea acestei probleme de drept ar ține de interpretarea sintagmei „aceeași pricină”, din cadrul normei juridice menționate anterior.

79. În prealabil, este de reținut că în actul de sesizare figurează printre argumentele primei orientări jurisprudențiale (în cadrul căreia se susține respingerea unor cereri de abținere/recuzări formulate în situația menționată anterior) cel al definirii sintagmei „aceeași pricină” ca desemnând cauza/cererea introductivă de instanță în cadrul căreia are loc judecata, pronunțarea hotărârii și exercitarea căilor de atac ordinare și extraordinare împotriva acesteia, de unde ar rezulta că, întrucât contestația în anulare/revizuirea nu au ca obiect hotărârea pronunțată de judecătorul investit cu soluționarea acestora, nu am fi în prezența aceleiași pricini, în accepțiunea art. 41 alin. (1) CPC.

80. Or, observând hotărârile la care se face trimitere ca susținând o astfel de interpretare, se constată că în cadrul acestora nu există un astfel de argument și nici vreo susținere legată de faptul că în această situație nu ar fi îndeplinită condiția prevăzută de art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, referitoare la existența aceleiași pricini. În motivarea majorității acestor hotărâri se reține că, raportat la circumstanțele particulare ale acelor cauze, judecătorul nu ar ajunge să își verifice în calea de atac legalitatea și/sau temeinicia propriei hotărâri.

81. Referirea la îndeplinirea condiției existenței aceleiași pricini se regăsește, în schimb, în cadrul unora dintre hotărârile care au adoptat soluția admiterii cererilor de abținere.

82. Ca atare, sursa practicii neunitare, reprezentată de soluțiile diferite date în interpretarea aceleiași probleme de drept, raportat la situația de fapt concretă, nu este reprezentată de interpretarea în mod diferit a sintagmei „aceeași pricină” din cadrul art. 41 alin. (1) teza întâi CPC.

83. În abordarea problematicii cu care a fost investit Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii urmează a se avea în vedere fundamentul incompatibilității reglementat de art. 41 alin. (1) CPC, și anume acela de a nu îl pune pe judecător în situația de a reveni asupra soluției sale, numai astfel asigurându-se imparțialitatea și protejarea încrederii în justiție.

84. Din această perspectivă, sintagma „aceeași pricină” trebuie înțeleasă în accepțiunea sa largă, de proces civil, iar nu restrânsă, de etapă procesuală, având în vedere că este prioritară respectarea imparțialității obiective (imparțialitatea așa cum este văzută de un observator obiectiv), fiind necesar să nu se afecteze încrederea publică și să fie respectate garanțiile dreptului la un proces echitabil, conferite de art. 6 din Convenție.

85. Argumente în plus în sprijinul acestei interpretări pot fi identificate și în dispozițiile art. 25 alin. (2) și art. 192 alin. (2) CPC. Coroborarea acestor dispoziții legale conduce la concluzia că procesul civil în faza de judecată începe prin formularea cererii de chemare în judecată și se sfârșește doar în momentul în care au fost soluționate căile de atac, inclusiv căile extraordinare de retractare.

86. Astfel, din cuprinsul dispozițiilor art. 25 alin. (2) CPC rezultă că legiuitorul are o privire generală și unitară asupra procesului civil, menținând regula aplicării legii procesuale de la momentul formulării cererii de chemare în judecată, inclusiv în ipoteza trimiterii cauzei spre rejudecare.

87. Drept urmare, formularea unei căi de atac extraordinare de retractare nu dă naștere unui litigiu distinct, ci va continua aceeași judecată, în limitele trasate de exercitarea căii de atac. La fel cum în cazul apelului sau al recursului nu se interpretează că am fi în prezența altei pricini, aceeași interpretare se impune și în cazul căilor extraordinare de atac de retractare, chiar succesiv exercitate.

88. Pornind de la obligația asigurării deopotrivă atât a imparțialității subiective, cât și a imparțialității obiective pe care le reclamă desfășurarea unui proces echitabil, sintagma „aceeași pricină” se circumscrie și situației în care calea de atac de retractare nu are ca obiect direct hotărârea pronunțată de judecătorul investit cu soluționarea acesteia, ci este îndreptată împotriva unei decizii pronunțate de alți judecători, dacă prin aceasta din urmă s-a soluționat o cale de atac de retractare exercitată împotriva deciziei pronunțate de către un complet din care a făcut parte și judecătorul investit cu soluționarea căii de atac de retractare în discuție.

89. Astfel, chiar și atunci când se formulează o cale de atac de retractare împotriva unei decizii date tot într-o cale de atac de retractare, cererea nu dă naștere unui litigiu distinct, ci va continua judecata în aceeași cauză, dat fiind caracterul unitar al procesului civil, care semnifică speța dedusă judecătii, în orice stadiu s-ar afla.

90. Pe cale de consecință, noțiunea „aceeași pricină” la care se referă art. 41 alin. (1) CPC semnifică procesul civil în care nu s-a epuizat faza de judecată, indiferent de stadiul procesual concret (căi de atac ordinare sau extraordinare).

91. Acesta este motivul pentru care dezlegarea primei probleme de drept, raportat la circumstanțele concrete invocate, nu poate fi legată de stabilirea înțelesului sintagmei „aceeași pricină”.

92. În cadrul actului de sesizare s-a menționat ca posibil argument pentru rezolvarea acestei probleme de drept și cel referitor la sancționarea exercitării abuzului de drept.

93. Sub acest aspect este de remarcat că exercitarea abuzivă a dreptului de a formula căi de atac de retractare, în mod succesiv, are remedii în legislația procesual civilă, partea care introduce cu rea-credință cereri (căi de atac) vădit netemeinice putând fi sancționată cu amendă judiciară, conform art. 187 alin. (1) pct. 1 lit. a) CPC, sancțiune care poate fi aplicată însă numai de către o instanță independentă și imparțială.

94. Într-adevăr, potrivit art. 12 alin. (1) CPC drepturile procesuale trebuie exercitate cu bună-credință, potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege și fără a se încălca drepturile procesuale ale altei părți.

95. Totuși, este de observat că legiuitorul român nu a optat pentru sancționarea abuzului de drept cu respingerea cererii formulate abuziv și cu atât mai puțin cu soluționarea cererii de către o instanță care nu se bucură de imparțialitate obiectivă.

96. Dimpotrivă, în cadrul alin. (2) al art. 12 CPC s-a prevăzut expres sancțiunea care intervine în cazul încălcării prevederilor alin. (1), și anume: „*Partea care își exercită drepturile procesuale în mod abuziv răspunde pentru prejudiciile materiale și morale cauzate. Ea va putea fi obligată, potrivit legii, și la plata unei amenzi judiciare*”.

97. Astfel, dezlegarea primei probleme de drept nu poate fi determinată nici de regimul juridic al sancționării abuzului de drept.

98. Dispozițiile art. 41 alin. (1) CPC au la bază o prezumție absolută de lipsă de obiectivitate a judecătorului în situațiile expres menționate de acest text de lege, menită să asigure lipsa oricărei prejudecăți (parțialități) a instanței și protejarea încrederii în justiție.

99. Prezumpțiile, conform doctrinei, au la bază un raționament care se bazează pe probabilități, generalizând ceea ce este dominant și comun pentru anumite fapte și împrejurări.

100. Respingerea cererilor de abținere sau recuzare în anumite situații specifice, care doar în aparență ar face parte dintre cele menționate în art. 41 alin. (1) CPC, nu depinde de redefinirea sintagmei „*aceeași pricină*”, în funcție de circumstanțe particulare, care ar duce la arbitrar, ci de înlăturarea premiselor care au stat la baza prezumției legale de lipsă de obiectivitate a judecătorului în cazurile prevăzute de acest text de lege, caz în care această normă de drept devine inaplicabilă.

101. Or, ținând cont de premisele care au stat la baza prezumției legale de lipsă de obiectivitate a judecătorului în cazurile prevăzute de acest text de lege, acestea sunt înlăturate dacă din circumstanțele particulare ale litigiului reiese în mod evident că acesta nu este pus în situația de a-și evalua, direct sau indirect, propria hotărâre.

102. Această evaluare trebuie făcută astfel încât să fie oferite suficiente garanții pentru a se exclude orice îndoială legitimă cu privire la imparțialitatea judecătorului, așa cum este văzută de un observator obiectiv.

103. În consecință, referitor la prima problemă de drept care face obiectul recursului în interesul legii, în cazul în care judecătorul este investit să judece o cale extraordinară de atac de retractare împotriva unei decizii date tot într-o cale extraordinară de atac de retractare exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel sau recurs, nu sunt aplicabile prevederile art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, dacă din circumstanțele particulare ale litigiului reiese în mod evident că acesta nu este pus în situația de a-și evalua, direct sau indirect, propria hotărâre.

104. În ceea ce privește a doua problemă de drept care a fost soluționată neunitar de instanțele judecătorești, aceasta are ca obiect interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 41 alin. (1) CPC, în sensul de a se stabili dacă judecătorul care a pronunțat decizia din apel este incompatibil absolut să soluționeze cererea de revizuire sau contestația în anulare, exercitată împotriva hotărârii date în recursul exercitat împotriva acesteia.

105. În prealabil, este de precizat că hotărârile prin care au fost soluționate cererile de abținere, care au stat la baza formulării recursului în interesul legii, au fost pronunțate în procese începute atât anterior, cât și ulterior intrării în vigoare a Legii nr. 310/2018.

106. Forma inițială a art. 41 alin. (1) CPC avea următorul conținut: „*Judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină în apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire și nici după trimiterea spre rejudecare*”.

107. Prin Legea nr. 310/2018 a fost modificat art. 41 alin. (1) CPC, astfel: „*Judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină în apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire și nici după trimiterea spre rejudecare, cu excepția cazului în care este chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs*” (s.n.).

108. Excepția introdusă prin această modificare se referă la situația în care judecătorul ar fi chemat să se pronunțe în aceeași pricină după trimiterea spre rejudecare. Această interpretare reiese din faptul că norma juridică face referire la „*chestiuni dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs*”, ceea ce înseamnă că privește situația în care judecătorul care a pronunțat o hotărâre în aceeași pricină ar fi investit ulterior cu soluționarea aceleiași pricini după ce o instanță de apel sau recurs a soluționat o cale de atac ce privea hotărârea sa.

109. Nu se poate considera că se referă și la situația în care, după ce a soluționat cauza, este investit cu o cale de atac extraordinară de retractare, întrucât nu există nicio justificare rezonabilă pentru care ar fi exclus de la regula incompatibilității absolute pentru acest caz judecătorul care a pronunțat hotărârea în primă instanță.

110. În consecință, nu are relevanță pentru problema de drept ce face obiectul recursului în interesul legii modificarea art. 41 alin. (1) CPC prin Legea nr. 310/2018 și, astfel, nu se pune problema formulării unor reguli diferite în funcție de data începerii procesului, ulterior sau anterior acestei modificări.

111. Referitor la a doua problemă de drept care a fost soluționată neunitar de instanțele judecătorești, așa cum s-a reținut anterior, aceasta are ca obiect interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 41 alin. (1) CPC, în sensul de a se stabili dacă judecătorul care a pronunțat decizia din apel este incompatibil absolut să soluționeze cererea de revizuire sau contestația în anulare exercitată împotriva hotărârii date în recursul declarat împotriva acesteia.

112. Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, reține că răspunsul la această întrebare este afirmativ pentru considerentele ce succedă.

113. Potrivit art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină în recurs, situație a cărei aplicare nu a creat controverse în practica judiciară.

114. Problema de drept care a generat opinii diferite este dată de cererile de revizuire și contestațiile în anulare care au ca obiect hotărâri care nu au fost pronunțate de judecătorul investit cu soluționarea acestora și, ca atare, acesta, în aparență, nu ar fi pus în situația de a-și controla propria hotărâre, una dintre premisele care stă la baza instituirii cazurilor de incompatibilitate absolută prevăzute de art. 41 alin. (1) CPC.

115. Totuși, în cazul cererilor de revizuire și contestațiilor în anulare, deși judecătorul trebuie să se pronunțe mai întâi asupra admisibilității acestora prin raportare la condițiile și cazurile strict prevăzute de lege în care pot fi formulate, situația-regulă, potrivit art. 513 alin. (4), respectiv art. 508 alin. (3) CPC, este a judecării acestor căi extraordinare de atac de retractare într-o singură etapă.

116. Ca atare, soluționând cererea de revizuire sau contestația în anulare formulată împotriva deciziei din recursul declarat împotriva hotărârii pronunțate de acesta, judecătorul ar putea fi pus în situația de a-și controla propria hotărâre.

117. Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, observă că nu se poate aprecia la momentul soluționării cererii de abținere asupra șanselor de câștig și pierdere ale cererii de revizuire sau ale contestației în anulare sub aspectul îndeplinirii condițiilor de admisibilitate a acestora, soluție care nu ar concorda cu scopul asigurării imparțialității obiective.

118. În consecință, în ceea ce privește a doua problemă de drept, în temeiul art. 41 alin. (1) CPC, judecătorul care a pronunțat decizia din apel este incompatibil absolut să soluționeze cererea de revizuire sau contestația în anulare exercitată împotriva deciziei date în recursul declarat împotriva deciziei sale din apel.

119. Pentru toate aceste considerente,

Înalta Curte de Casație și Justiție, în numele legii, decide:

Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov și, în consecință, stabilește că:

În cazul în care judecătorul este investit să judece o cale extraordinară de atac de retractare împotriva unei decizii date tot într-o cale extraordinară de atac de retractare exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel sau recurs, nu sunt aplicabile prevederile art. 41 alin. (1) teza întâi CPC, dacă din circumstanțele particulare ale litigiului reiese în mod evident că acesta nu este pus în situația de a-și evalua, direct sau indirect, propria hotărâre.

În temeiul art. 41 alin. (1) CPC, judecătorul care a pronunțat decizia din apel este incompatibil absolut să soluționeze cererea de revizuire sau contestația în anulare exercitată împotriva deciziei date în recursul declarat împotriva deciziei sale din apel.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 517 alin. (4) CPC.

4. Recuzare. Starea cauzei până la soluționarea cererii

CPC, art. 49 alin. (2)

Formularea unei cereri de recuzare, înainte sau după începerea oricăror dezbateri, nu împiedică efectuarea actelor de procedură în continuarea judecării, nici dezbaterile în fond a procesului, ci doar pronunțarea hotărârii, până la soluționarea cererii de recuzare.

I. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție

10. Colegiul de conducere al Curții de Apel Galați a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție cu un recurs în interesul legii, formulat în temeiul art. 514 CPC, solicitându-i să se pronunțe asupra următoarei probleme de drept, care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești:

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 49 alin. (2) CPC, formularea unei cereri de recuzare împiedică efectuarea de acte de procedură în continuarea judecării?

II. Obiectul recursului în interesul legii

11. Din cuprinsul actului de sesizare rezultă că instanțele judecătorești nu au un punct de vedere unitar în ceea ce privește interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 49 alin. (2) CPC. Problema de drept ivită în practica judiciară este legată de efectele formulării unei cereri de recuzare asupra procesului pendinte, respectiv dacă o astfel de cerere determină o suspendare a cursului judecării, inclusiv amânarea dezbaterilor asupra fondului cauzei, până la soluționarea incidentului procedural de către un alt complet sau, dimpotrivă, judecata continuă, cu posibilitatea efectuării oricăror acte de procedură, până la momentul deliberării și pronunțării hotărârii.

III. Prevederile legale supuse interpretării Înaltei Curți de Casație și Justiție

12. Codul de procedură civilă

Art. 49. Starea cauzei până la soluționarea cererii

„(1) Până la soluționarea declarației de abținere nu se va face niciun act de procedură în cauză.

(2) Formularea unei cereri de recuzare nu determină suspendarea judecării. Cu toate acestea, pronunțarea soluției în cauză nu poate avea loc decât după soluționarea cererii de recuzare”.

IV. Orientările jurisprudențiale divergente

13. Titularul sesizării relevă faptul că, urmare a unei sesizări venite din partea judecătorilor Secției a II-a civile a Curții de Apel Galați, a fost verificată jurisprudența instanțelor judecătorești aflate în aria de competență a acestei instanțe, constatându-se că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 49 alin. (2) CPC, s-au conturat două orientări jurisprudențiale diferite și contradictorii.

14. În acest context, a fost verificată jurisprudența referitoare la această problemă de drept, la nivelul tuturor curților de apel din țară, constatându-se existența unei practici neunitare, atât la nivelul curților de apel, cât și în interiorul aceluiași secții, justificată fiind punerea în mișcare a unui mecanism procedural menit să asigure unificarea jurisprudenței, așa cum este recursul în interesul legii.

15. Astfel, cu privire la problema de drept care formează obiectul prezentului recurs în interesul legii, s-au conturat două orientări jurisprudențiale.

16. **Într-o primă orientare jurisprudențială** s-a apreciat că formularea unei cereri de recuzare nu conduce la oprirea cursului judecării, instanța putând efectua orice acte de procedură, dar cu o singură interdicție, aceea de a nu pronunța hotărârea în cauză până la soluționarea cererii de recuzare de către un alt complet.

17. În susținerea acestei opinii au fost exprimate argumente referitoare la modul de formulare a textelor de lege supuse interpretării, precum și argumente care vizează intenția legiuitorului.

18. În prima categorie de argumente se pornește de la diferența de formulare a textelor de lege care reglementează regimul juridic al declarației de abținere [art. 49 alin. (1) CPC] și acela al cererii de recuzare [art. 49 alin. (2) din același cod].

19. Astfel, dacă pentru abținere se interzice expres efectuarea oricărui act de procedură, ceea ce este echivalent cu suspendarea judecării (soluție existentă și sub imperiul Codului de procedură civilă din 1865), pentru recuzare interdicția nu mai există, dimpotrivă, se menționează expres că suspendarea judecării nu operează.

20. Acest element, coroborat cu amânarea doar a pronunțării soluției în cauză, conduce la concluzia că judecata poate continua. Așadar, pot fi efectuate orice acte de procedură, pot avea loc dezbateri, iar instanța poate rămâne în pronunțare, care însă va fi amânată, în vederea soluționării cererii de recuzare.

21. A doua categorie de argumente pornește de la raționamentul că, fiind vorba despre interpretarea unui text de lege, aceasta trebuie făcută în acord cu intenția legiuitorului. Or, interpretarea din cadrul primei orientări respectă intenția legiuitorului, exprimată în două principii fundamentale, și anume: principiul celerității judecării și acela al protejării bunei-credințe, în sensul că este descurajată formularea unor cereri de recuzare vădit neîntemeiate, șicanatoare în raport cu partea adversă, făcute exclusiv în scopul tergiversării judecării.

22. S-a mai arătat că, indiferent de soluția dată asupra recuzării, nicio parte nu este prejudiciată. Astfel, dacă cererea de recuzare se admite, atunci actele de procedură îndeplinite de instanță în compunere și cu judecătorul recuzat sunt anulabile, în condițiile art. 51 alin. (6) teza a doua CPC, fiind apărate interesele părții care a formulat-o. În schimb, dacă cererea de recuzare este respinsă, judecata continuă, fiind astfel protejate interesele părții adverse.

23. În sensul primei orientări jurisprudențiale au fost anexate sesizării hotărâri judecătorești definitive pronunțate de Curtea de Apel Bacău, Curtea de Apel Brașov, Curtea de Apel București, Curtea de Apel Cluj, Curtea de Apel Constanța, Curtea de Apel Craiova, Curtea de Apel Galați, Curtea de Apel Oradea, Curtea de Apel Suceava, Curtea de Apel Târgu Mureș, precum și de instanțe aflate în circumscripțiile acestora.

24. În cea de a doua orientare jurisprudențială s-a apreciat că formularea cererii de recuzare conduce la oprirea cursului judecătii până la soluționarea incidentului procedural, inclusiv amânarea dezbaterilor.

25. În susținerea acestei opinii au fost, de asemenea, exprimate două categorii de argumente: unele referitoare la modul de formulare a textului de lege supus interpretării, iar altele privitoare la intenția legiuitorului.

26. Astfel, față de expresiile folosite de legiuitor, respectiv „nu se va face niciun act de procedură” și „pronunțarea soluției în cauză nu poate avea loc”, precum și față de precizarea din alin. (2) al art. 49 CPC, în sensul că formularea cererii de recuzare nu determină suspendarea judecătii, se poate considera că atât abținerea, cât și recuzarea determină întreruperea judecătii până la soluționarea incidentului procedural.

27. S-a mai arătat că art. 49 alin. (2) CPC, dispunând că cererea de recuzare „nu determină suspendarea judecătii”, nu impune nici continuarea acesteia, astfel încât neefectuarea vreunui act de procedură este compatibilă cu excluderea suspendării judecătii.

28. Teza a doua a alin. (2) al art. 49 CPC este aplicabilă numai situației speciale în care singurul act de procedură rămas a fi efectuat în cauză este reprezentat de pronunțarea soluției. Or, soluția legislativă pentru un astfel de caz particular nu poate determina regimul juridic general al cererii de recuzare. Așadar, va avea loc „temporizarea” cursului judecătii până la soluționarea recuzării.

29. A doua categorie de argumente vizează respectarea principiului bunei-credințe, care este prezumată în cazul titularului cererii de recuzare. Cu temei, această parte ar putea să reproșeze că, prin continuarea judecătii, după formularea cererii de recuzare, toate concluziile sale ar fi pur formale, mai ales dacă cererea s-ar admite, poziția judecătorului recuzat, în fața căruia au fost formulate, fiind predeterminată și cunoscută.

30. În al doilea rând, s-a subliniat că, după admiterea cererii de recuzare, actele săvârșite în cursul judecătii, între momentul formulării cererii de recuzare și acela al soluționării sale, sunt anulabile, în condițiile art. 51 alin. (6) teza a doua CPC, fiind necesară refacerea lor în fața completului de judecată având o nouă compunere, iar judecata va fi întârziată, ceea ce contravine principiului celerității procesului civil.

31. În sensul acestei opinii, au fost anexate sesizării hotărâri judecătorești definitive pronunțate de Curtea de Apel Alba Iulia, Curtea de Apel Bacău, Curtea de Apel București, Curtea de Apel Cluj, Curtea de Apel Constanța, Curtea de Apel Craiova, Curtea de Apel Galați, Curtea de Apel Oradea, Curtea de Apel Pitești, Curtea de Apel Ploiești, Curtea de Apel Suceava, Curtea de Apel Târgu Mureș, Curtea de Apel Timișoara, precum și de instanțe aflate în circumscripțiile acestora.

V. Jurisprudența Curții Constituționale

32. Prin Decizia nr. 166 din 16 martie 2017, publicată în M. Of. nr. 614 din 28 iulie 2017, Curtea Constituțională a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate invocată și a constatat că dispozițiile art. 49 alin. (2) CPC sunt constituționale în raport cu toate criticile formulate. În considerentele circumscrise parag. 18 și 19 din decizia anterior evocată, s-au reținut următoarele: „Cererea de recuzare este formulată de părțile din proces, iar declarația de abținere este formulată de chiar judecătorul cauzei, care apreciază că s-ar afla într-unul dintre motivele de incompatibilitate prevăzute de lege. Așadar, cele două instituții procesuale se deosebesc în funcție de subiectele care formulează cererile respective, părțile din proces în cazul recuzării și însuși judecătorul cauzei în cazul abținerii. Dispozițiile art. 49 CPC reglementează cu privire la starea cauzei în cele două ipoteze, statuând că, în situația formulării declarației de abținere, nu se va mai putea face niciun act de procedură în cauză, având în vedere că dubiile asupra incompatibilității sunt exprimate de chiar judecătorul însuși, care, odată ce a formulat o astfel de declarație, nu mai dispune în cauză până la soluționarea incidentului procedural. Prin urmare, pentru a se preveni nulitatea unor acte de procedură, până la soluționarea declarației de abținere, nu se mai face niciun act de procedură în acea cauză, în afara celor referitoare la abținere. În cazul formulării unei cereri de recuzare, judecata nu se suspendă, având în vedere că judecătorul împotriva căruia este formulată cererea de recuzare este prezumat a fi imparțial, până la proba contrarie. În cazul în care instanța se află în etapa pronunțării soluției în acea cauză, legiuitorul a prevăzut că pronunțarea soluției în cauză nu poate avea loc decât după soluționarea cererii de recuzare”.

33. Considerente similare pot fi identificate și în cuprinsul Deciziei nr. 82 din 27 februarie 2018, publicată în M. Of. nr. 560 din 4 iulie 2018, prin care Curtea Constituțională a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate invocată și a constatat că dispozițiile art. 49 și 53 CPC sunt constituționale în raport cu toate criticile formulate.

VI. Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție

34. Cu referire la problema de drept care face obiectul prezentului recurs în interesul legii nu au fost identificate decizii relevante pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în cadrul mecanismelor procedurale de unificare a practicii judiciare.

35. La nivelul secțiilor Înaltei Curți de Casație și Justiție, în aplicarea dispozițiilor art. 49 alin. (2) CPC, au fost identificate hotărâri judecătorești definitive pronunțate în sensul ambelor opinii divergente.

36. Astfel, **în sensul celei dintâi opinii** au fost identificate următoarele hotărâri judecătorești definitive:

– decizia nr. 2.478 din 12 decembrie 2019, pronunțată de Secția I civilă;

– încheierea din 20 septembrie 2019 și decizia nr. 2.221 din 27 noiembrie 2019, pronunțate de Secția a II-a civilă;

– încheierea din 1 noiembrie 2018 și decizia nr. 6.706 din 10 decembrie 2020, pronunțate de Secția de contencios administrativ și fiscal.

37. **În sensul celei de-a doua opinii** au fost identificate următoarele hotărâri judecătorești definitive:

– încheierea din 13 noiembrie 2019, pronunțată de Secția I civilă;

– încheierile din 5 aprilie 2017, 7 noiembrie 2019, 30 ianuarie 2020 și decizia nr. 1.491 din 28 iulie 2020, pronunțate de Secția a II-a civilă.

VII. Opinia Colegiului de conducere al Curții de Apel Galați

38. Colegiul de conducere al Curții de Apel Galați nu a exprimat un punct de vedere propriu cu privire la problema de drept care face obiectul recursului în interesul legii.

VIII. Opinia procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

39. Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat ca fiind în litera și în spiritul legii cea dintâi orientare jurisprudențială.

40. În argumentarea punctului său de vedere a arătat că art. 31 alin. (3) CPC 1865 prevedea că în cursul judecării cererii de recuzare nu se va face niciun act de procedură, ceea ce echivala cu o suspendare a judecării.

41. În schimb, Codul de procedură civilă în vigoare stabilește un regim juridic diferențiat în privința efectului inițial al declarației de abținere, respectiv al cererii de recuzare cu privire la starea cauzei până la soluționarea acestora.

42. Astfel, în timp ce până la soluționarea declarației de abținere operează suspendarea de drept a cauzei, în cazul cererii de recuzare, până la soluționarea acesteia, judecata continuă, nefiind suspendată, ci operează numai o amânare a pronunțării soluției finale, în ipoteza în care judecătorul a fost recuzat la ultimul termen de judecată.

43. În situația în care cererea de recuzare a fost admisă, judecătorul recuzat se va retrage de la soluționarea cauzei, fiind înlocuit cu un alt judecător.

44. Noul judecător va fi cel care va repune cauza pe rol, din moment ce prin admiterea cererii de recuzare primul judecător nu mai poate dispune vreo măsură în cauză.

45. În cazul în care cererea de recuzare este respinsă, judecătorul care a fost recuzat se va putea pronunța în cauză.

46. Dacă dispozițiile legale supuse examinării ar fi interpretate în sensul că formularea cererii de recuzare conduce la suspendarea judecării, ar rezulta că nu ar fi aplicabilă nicio diferență de regim juridic între abținere și recuzare, ceea ce ar echivala cu nesocotirea normei de tehnică legislativă constând în evitarea paralelismelor, prevăzută de art. 16 alin. (1) prima teză din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare (*Legea nr. 24/2000*).

47. Or, este evident că legiuitorul a dorit să instituie o diferență de regim juridic. Astfel, în cazul formulării unei cereri de recuzare, actele procesuale pot fi făcute în continuare, cu excepția pronunțării hotărârii; dacă însă judecătorul formulează declarație de abținere, atunci nu va putea fi îndeplinit niciun act de procedură în cauză, cursul judecării fiind suspendat de drept, până la soluționarea abținerii.

48. Prin urmare, s-a apreciat că formularea unei cereri de recuzare nu împiedică efectuarea actelor de procedură în continuarea judecării, ci doar pronunțarea hotărârii, până la soluționarea cererii de recuzare.

IX. Opinia judecătorilor-raportori

49. Judecătorii-raportori au apreciat că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 49 alin. (2) CPC, formularea unei cereri de recuzare, înainte sau după începerea oricăror dezbateri, nu împiedică efectuarea actelor de procedură în continuarea judecării, nici dezbaterile în fond a procesului, ci doar pronunțarea hotărârii, până la soluționarea cererii de recuzare.

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

X.1. Asupra admisibilității recursului în interesul legii

50. În conformitate cu dispozițiile art. 514 CPC, *pentru a se asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, colegiile de conducere ale curților de apel, precum*

și Avocatul Poporului au îndatorirea să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra problemelor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești.

51. În raport cu acest text normativ, se constată că Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, a fost în mod legal investită cu judecarea prezentului recurs în interesul legii, formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Galați. Legea de procedură civilă conferă și colegiilor de conducere ale curților de apel calitate procesuală pentru a declanșa acest mecanism procedural de unificare a practicii judiciare, cu efect util.

52. Potrivit dispozițiilor art. 515 CPC, *recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează cererii.*

53. Prin norma evocată sunt instituite anumite condiționări, de a căror îndeplinire depinde admisibilitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție.

54. Condiția primară a admisibilității recursului în interesul legii este suficient de clară și ea pretinde să existe o problemă de drept. Se impun acestei probleme de drept anumite caracteristici, și anume: să fi format obiectul unei judecăți și să fi fost soluționată diferit de către instanțele judecătorești. Complementar, legiuitorul introduce și condiția referitoare la dovada unei rezolvări neunitare, posibilă exclusiv prin hotărâri judecătorești definitive, care trebuie anexate cererii de recurs în interesul legii.

55. *Sesizarea trebuie să aibă ca obiect o problemă de drept, care să fi format obiectul unei judecăți.*

56. *Per a contrario*, nu ar putea fi promovat un recurs în interesul legii atunci când există o problemă de drept, dar ea nu a format obiectul judecății unei instanțe judecătorești, fiind evocată exclusiv în cadrul unor întâlniri profesionale ale judecătorilor pentru discutarea problemelor de practică neunitară, în studii, articole și alte lucrări doctrinare.

57. Totodată, problema de drept supusă dezlegării de principiu prin mecanismul recursului în interesul legii trebuie să fie una reală, autentică, legată de posibilitatea unei interpretări diferite a unui text normativ. Nu orice chestiune juridică disputată în fața instanței de judecată are valoarea unei probleme de drept autentice și deschide calea unui recurs în interesul legii. Numai textele normative lacunare, imperfecte, deci interpretabile, și care au generat o jurisprudență neunitară constituie reale probleme de drept și pot face obiectul unui recurs în interesul legii.

58. De asemenea, Înalta Curte de Casație și Justiție, prin jurisprudența sa general obligatorie, a statuat, în mod constant, în sensul că recursul în interesul legii este considerat admisibil numai dacă textul legal este, în sine, interpretabil:

„Recursul în interesul legii poate fi admisibil numai atunci când dispozițiile legale sunt neclare, confuze, îndoielnice, incomplete și primesc o interpretare diferită din partea instanțelor de judecată, astfel că până la intervenția legiuitorului instanța supremă este chemată să dea dezlegarea corectă problemelor de drept ridicate.

Noțiunea de «interpretare», precum și expresia «aplicarea unitară a legii», folosite de legiuitor, exprimă ideea că s-a căutat, cu firească prudență, evitarea nesocotirii principiului constituțional al supremației legii, precum și a schimbării rolului instanței supreme din acela de «a zice dreptul» cu acela de «a face dreptul».

A interpreta un text de lege înseamnă a lămurii înțelesul acestuia, a-l explica, a determina configurația reală a normei de drept, și nu a da o altă reglementare raporturilor sociale respective».

59. Poate fi, așadar, acceptat că o problemă de drept reală, în sensul legii, susceptibilă de a face obiectul unui recurs în interesul legii, presupune o normă legală disputată, îndoielnică, imprecisă (neclară), imperfectă sau lacunară, nu doar interpretabilă (M. NICOLAE, *Recursul în interesul legii și dezlegarea, în prealabil, a unei chestiuni de drept noi de către Înalta Curte de Casație și Justiție în lumina Noului Cod de procedură civilă*, în Revista Dreptul nr. 2/2014).

60. Prin urmare, ori de câte ori legea este clară, precisă și completă, însă judecătorul face o aplicare greșită a acesteia, ca urmare a unei interpretări eronate sau arbitrare, nu este îndeplinită condiția primară, aceea a existenței unei probleme de drept, care să justifice intervenția instanței supreme în procedura recursului în interesul legii.

61. În acest sens, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat anterior, prin Decizia nr. 30 din 16 noiembrie 2009, pronunțată de Secțiile Unite: *„Textele de lege enunțate, fiind clare și lipsite de echivoc, nu suntem în prezența unei ambiguități de reglementare, astfel încât nu se poate considera că problema de drept supusă examinării este susceptibilă de a fi soluționată diferit de instanțele judecătorești (...).”*

62. Având în vedere aceste considerații de ordin teoretic, rămâne a fi clarificată condiția referitoare la existența unei probleme de drept, cu toate valențele sale, mai sus evocate, în cazul prezentului recurs în interesul legii.

63. Aparent, norma de drept disputată este completă și suficient de clară, nesusceptibilă de interpretări diverse și, pe cale de consecință, de soluții diferite sau chiar contradictorii.

64. Prin art. 49 alin. (2) CPC, legiuitorul stipulează: *„Formularea unei cereri de recuzare nu determină suspendarea judecății. Cu toate acestea, pronunțarea soluției în cauză nu poate avea loc decât după soluționarea cererii de recuzare”.*

65. Analiza hotărârilor judecătorești anexate cererii de recurs în interesul legii pune însă în evidență existența unei practici neunitare, reflectată într-un număr consistent de hotărâri potrivnice, provenind din circumscripția a paisprezece curți de apel, care relevă existența unei probleme de drept de interes.

66. Așa fiind, se poate considera că nu este vorba despre aplicarea greșită a legii (din prudență excesivă, eroare, neștiință, rea-voință) de către unele instanțe, în cazuri izolate, ci despre o problemă de drept reală, de interes, soluționată diferit la nivelul instanțelor judecătorești, care justifică o dezlegare din partea instanței supreme.

67. Măsura caracterului complet și precis al unei norme legale este dată de unitatea sau diversitatea hotărârilor judecătorești care aplică această normă, iar în acest caz existența unor hotărâri judecătorești contradictorii, identificate la nivelul a paisprezece curți de apel, demonstrează că dispozițiile art. 49 alin. (2) CPC nu sunt suficient de clare și lipsite de echivoc.

68. Cea de a doua condiție legală impune ca *problema de drept să fi primit rezolvări diferite din partea instanțelor de judecată*.

69. Una dintre particularitățile recursului în interesul legii o reprezintă chiar obiectul său, constând în unificarea practicii instanțelor judecătorești, în anumite probleme de drept. Prin urmare, ipoteza este aceea în care instanțele judecătorești au pronunțat soluții diferite sau chiar contrare, în una și aceeași problemă de drept. Într-o astfel de ipoteză, Înalta Curte de Casație și Justiție intervine pentru a da o interpretare legii, asigurând aplicarea ei unitară, inclusiv în cazul unor texte normative neclare, confuze, contradictorii.

70. Mai mult decât atât, este esențial ca această practică neunitară a instanțelor judecătorești, relevată prin hotărâri judecătorești diferite sau contradictorii, să se circumscrie problemei de drept care face obiectul sesizării cu un recurs în interesul legii; altfel spus, în cuprinsul hotărârilor judecătorești definitive, anexate cererii de recurs în interesul legii, să poată fi identificate dispoziția legală interpretată și aplicată, precum și silogismul juridic de interpretare a normei legale, cel care a condus la o aplicare neunitară.

71. Așa fiind, s-ar putea considera că această cerință nu este îndeplinită în situația în care, în cuprinsul hotărârilor judecătorești depuse, nu pot fi identificate textul de lege incident și nici argumentele care fundamentează decisiv una sau alta dintre soluțiile adoptate de către instanțele judecătorești, în aplicarea legii.

72. Din cuprinsul hotărârilor judecătorești anexate actului de sesizare poate fi reținută o interpretare diferită a normei juridice care formează obiectul sesizării, având drept consecință pronunțarea unor soluții contradictorii, în una și aceeași situație juridică.

73. În concret, s-au conturat cele două orientări jurisprudențiale divergente, care justifică pronunțarea unei decizii menite să asigure unitatea de jurisprudență.

74. Or, câtă vreme există o practică neunitară, și ea nu este una izolată, în mod cert a fost generată de o problemă de drept reală, iar instanța supremă, odată sesizată, trebuie să se pronunțe.

75. Totodată, se constată că toate acele hotărâri care relevă opinia conform căreia judecata nu este suspendată, instanța putând efectua orice acte de procedură, dar cu o singură interdicție, aceea de a pronunța hotărârile, până la soluționarea cererii de recuzare, evocă dispozițiile art. 49 alin. (2) CPC și cuprind argumente de genul: „cererea de recuzare nu determină suspendarea judecării”; „formularea cererii de recuzare nu determină suspendarea judecării cauzei, ci numai amânarea pronunțării până la soluționarea cererii de recuzare”; „instanța, în temeiul art. 49 alin. (2) CPC, apreciază că formularea unei cereri de recuzare nu determină suspendarea judecării (...). Instanța acordă cuvântul pe fondul cauzei și va amâna pronunțarea până la soluționarea cererii de recuzare”; „curtea, având în vedere dispozițiile art. 49 alin. (2) CPC, învederează părților că nu va dispune suspendarea judecării și nici amânarea cauzei, urmând să amâne pronunțarea până la soluționarea cererii de recuzare (...) și acordă cuvântul cu privire la apelul pronunțat”; instanța, în urma deliberării, având în vedere dispozițiile art. 49 alin. (2) CPC, dispune continuarea soluționării cauzei, întrucât formularea unei cereri de recuzare nu poate duce la suspendarea cauzei.

76. Dimpotrivă, hotărârile anexate sesizării pentru a susține opinia contrară, aceea potrivit căreia formularea cererii de recuzare conduce la suspendarea cursului judecării, până la soluționarea incidentului procedural, inclusiv amânarea momentului dezbaterilor, nu fac trimitere expresă la dispozițiile art. 49 alin. (2) CPC și nu pun în evidență, explicit, silogismul juridic. Instanțele constată că a fost formulată o cerere de recuzare și „amână judecarea cauzei, în vederea soluționării cererii de recuzare”. Alte soluții cu efect similar: „scoate cauza de pe rolul completului de judecată și transpune dosarul completului imediat următor în vederea soluționării incidentului procedural”; „amână cauza și acordă termen de judecată”; „având în vedere cererea de recuzare formulată la acest termen, instanța dispune înaintarea dosarului la completul imediat următor, în vederea soluționării acesteia (...); „față de această cerere de recuzare instanța constată că la acest termen de judecată nu poate să procedeze la audierea martorului prezent astăzi în instanță, urmând să dispună amânarea cauzei”; „în vederea soluționării cererii de recuzare (...) urmează a se suspenda dezbaterile în prezenta cauză”; „constată că litigiul este în stare de amânare fără discuții până la pronunțarea asupra cererii de recuzare, sens în care dispune amânarea cauzei”; „instanța nu se va pronunța cu privire la niciun alt aspect în prezenta cauză, până după soluționarea cererilor de recuzare și de strămutare”.